

НОВИ

ПОЗИИ

1960

2

НОВІ ПОЕЗІЇ

1960

Ч. 2

В-во Нью-Йоркської Групи
Нью-Йорк
1960

NEW POETRY

1960

№. 2

*An ukrainian-language publication of
„THE NEW YORK GROUP”*

Обкладинка роботи ЮРІЯ СОЛОВІЯ

Всі права застережені

Річник „НОВІ ПОЕЗІЇ”
Редагує Колегія
Нью-Йорк

З М І С Т

Віра Вовк	5
Патриція Килина	11
Юрій Тарнавський	17
Емма Андієвська	23
Богдан Бойчук	31
Женя Васильківська	37
Богдан Тиміш Рубчак	43
Моря і маяки (монтаж)	49
Огляди	61
Про авторів	63

Printed by A. Orel, 363 Grove St., Perth Amboy, N.J.

ВІРА ВОВК

САМАРИТЯНКА

Самаритянка сіла на камінь
Тяжкий, як будень.
День гарячий випік сльози,
І ні хмаринки над гаванню.
Зашелестіли бурі трави,
Як в грішних ночах,
Запахло тіло овочем — „жамбо”.
Безбарвний пил припав агави.
Повилітали слова на гітарах по заході.
(Десь наречена садить асусени
В своїм городі).
Чи зійде олов'яний місяць
В блідій долоні?
В житлах удолі жар затліє?
Закреслить луки навіжна пристань?
На груди впаде, як туман,
Густа самотність.
І стане пальма колихати
Вінок зісохлий,
Зажене вітер крик у горло
Й подре, ігравшись,
Нові зелені вахлярі
Сумним бананам.

АНАКОНДА

Може в танку анаконди
Леопард скаменіє агатом,
І зійдуть крилаті міраклі
На велетенських кактеях.

Ах!

Хтось буде бити в бубон повні,
І звірі не підуть на чати,
І човни ляжуть на березі.
Тоді ти прийдеш. Відчуєш,
Як очі запалюють мох,
І уста орхідей
П'ють солодь трійливої ночі.

БРОНЗОВИЙ БОГ

Сісти на корабель хмар
Й поплисти.

Чи тоді

Ліяни ломили б руки,
І сонце на піраміді граніту
Розбилося б в мідяні ліри?
Хвиля схлипнула б враз?

Вітер заголосив би й занишк,
клякнувши на землю

І ссавши крило, прошите голками агави?
Бо ти стояв би чужий, бронзовий боже,
Морем дивився б. В уста
Лягла би совершенність форми.
... І день колихався б на пальмі.

СВЯТО ЄМАНЖА

Тобі кидали сьогодні гостинці в море,
Єманжа, богине ясна,
Прядиво муринських уяв.

Як били піни з індиго
В розхрістані скелі й заливи,
Як глухо шипіли калаталки повні насіння!

Дівчата співали горляні пісні
І вихиляли шию й рамена з вугілля
Під білим мереживом і амулетами.

МАРІЯНА

Твої дзвони, Маріано,
Злогогорлі накреслили кола,
Розкотилися аж по вінок
Долинної чаші.
Я стояла, мов мармур,
Десь при криниці; брала
Воду з пригорщів мушлі.
Серце гриміло. Потім вдивлялася
В муки й видіння воскових облич
В дівичім волоссі за балюстрад орнаментом
Обкурював ладан кадильниць
Тяжкі ліхтарі,
І зворушала простота ангельських
Цитринових крил.

LARGO de BOTICÁRIO

Старі ліхтарі подрипали
На площу сухої криниці;
В ліяни замоталася повня.

Пахучий дощ стукоче:
Ксилофон — дахова черспина
Цвітистої вілли.

Не приноси мені чорних троянд,
Хібащо дамо їх Марії з побожного дерева
В білій церковці на горбі Glória.

ПАТРИЦІЯ КИЛИВА

СКУЛЬПТУРИ

Наші мідяні члени тягнуть нас до землі:
до каменів ми тиснемося, як камені.
Мов огонь проростаючи в дровах,
зеленіють наші пестоці.
У нашім саду юнак згвалтований
виноградною лозою,
що роздушує його стегна.

Як удари молотів розбило нас кохання:
лежимо, як ті атлети і войовники,
чекаючи, щоб бути спаленими на вално,
і чути лиш зідхання із вечірніх печей.
Між червоними лозами ще хихоче юнак —
в його руку, як гриб,
пускає коріння келех.

У каменоломні корчаться торси дерсв,
і зеленіє наша дрімота.

БЕРЕГ

Проїжджають хвилі, мов нічні поїзди,
і місяць тиняється без діла,
як п'яний моряк, як останній самотній пасажир.

Поволі котяться клунки темряви,
котяться хвилі колесами,
і в приймальню вітру збираються тіні
під заіржавілим годинником місяця,
і чують тіні, чекаючими пасажирами,
як місяць залізом дзвонить,
як по сталі хвилі дзвонять.

Нічними поїздами гуде прибій і відбій.
Приїжджає світанок,
немов у фарі білій — сліпить світанок,
і від'їжджають тіні в далеку подорож,
несучи клунки ночі.

НЕВІДОМА КРАЇНА

Я, чужинка, розумію тільки по-водяному,
по-часовому,
бачу те, що вже бачила, що ніколи не бачила;
те, що далеко, від мене далеко.

Ліс чіплявся до горбів бурим димом,
немов скоро мав бути розкиданий вітром;
бігли листки, як раки,
і кущі чистіли.

Коло потока лежав черепок з чорними узорами;
Коло потока вони когось поховали —
земля пахнула, пахнули відбитки,
і між тінями дібров голос казав:
„Слава! Слава на віки!”

За горами велике місто бліднуло,
куполи забілили, як будяки,
а тоді мінарети, мов очерет між очеретом,
і війська тихо сходили, немов туман,
і всі білі зникали в біле небо,
і стежки просякали в землю,
мов писання в папір,
мов кості у камінь.

От тоді пояснили степи.

Втеча пилу і відкриті роти без крику:
вершники степу.

На горизонті вони гуляли, гриви маяли
блиснули коні, мов чорне скло,
вони сліпили мене, іздалека навіть
— коні з боками бандури —
і раптом зникли за горизонт.

Як вікно, небо тремтить,
бо там бомбардування вже три дні минуло,
і коло потока знайду черепок з чорними узорами,
свіжо розбитий,

і коло потока земля є свіжо скопана.

Черевики мої є мокрі;
стою між блисками води, між трісками гілок,
між криками тварин і стовбурів,
і голос під деревом тихо каже:
„Слава! Слава на віки!”

* * *

Чорна слідниця потока зовсім протерта,
і протерте полотно дерев —
трава є побита, мов лєон,
мов коноплі побиті стежки.

Потік на каміннях протертій;
жовті маки зникають,
немов на китайці старої подушки —
як корок, ломляться оленячі роги.

MALAGUEÑA DOLOROSA

Пише осінь червоним чорнилом
по чистім папері землі,
свистить старим пером.
Рік сохне, як перо,
і згорає роса на кірку,
на іржу сік.

Та вона, сумна, втікає восени:
відлітає вогкість із її повік, мов птиці;
і сохнуть жилки на яблуках її очей
червоним писанням,
а коли відпочити лягає, дихаючи важко,
волосся її ловить траву пожежею.

Немов на сторінках давніх рукописів,
видно написи на її лиці,
і читає їх вголос осінній вітер
так само, як вимовляє азбуку дерев.

ЮРІЙ ТАРЦЛІВСЬКИЙ

ОПРАВДАННЯ

Сьогодні знову мої нігті пахнуть
брудним запахом смерти,
і на затиснених устах доріг
збивається холодна піна авт.

Та з грамофону мого серця знято
чорний диск поезії,
а в її чистих гаях
мене лякає кінське обличчя Пастернака.

ВЕЧІР

Коли приходить вечір
зі своїми великими вулканами тиші.
група блідих стін
збирається довкола кімнати.

І холодний піт крейди
виступає на їхніх обличчях,
коли під тупим ножом мігрени
лопає крихка, як кавун, голова.

РОМАНС

Це так мусить хтось грати
на своїй хворій гітарі,
недаром склянкою води розлилося
по столі моє обличчя.

Недаром світ сьогодні п'яний
синім пивом вечора:
це так хтось грає на гітарі,
хворій, з напухлими струнами.

НА СМЕРТЬ МОЛОДОГО АКТОРА

Що сталося з вашою усмішкою
три дні після вашої смерти?
Кажуть, що її пахучу шкіру
смерть здерла з вашого обличчя.

Кажуть, що всі газети помістили
оповістку про нагороду тому,
хто знайде вашу усмішку:
„Пахучу, що нагадувала шкіру помаранчі”.

Що сталося з вашою усмішкою,
тою, що покривала ваше обличчя?
Я пішов би шукати її в кінотеатрах,
та сьогодні у мене болить горло.

ВІДКРИТТЯ

Ах, чому так танцюють сьогодні літери
сумний польонез тестаменту,
два місяці і три дні до того,
коли я вирішив справді народитися?

Життя починається тоді,
коли забуває рости волосся,
і коли зуби присвячують свою увагу
тільки теплому золоту ропи.

Життя починається тільки тоді,
коли тіло стає здригатися від електрики
ревматизму,
і коли вперше крізь радіоприймач серця
чути нерівний код смерти.

ВІРШ ПРО ПАРИЖ

Чого ти ще досі шукаєш
на синьому паризькому бруку,
серед його невидимих фіялок,
скошених довгою косою вечора?

Від'їзд, зодягнений в уніформу дати,
вже давно постукав у твої двері,
і блідий слуга його пополудня
вже поніс з собою важкий багаж
твоого плачу.

Тобі вже не дозволено скрутити
у заборонені вулички учора,
не дозволено набувати морфіну носталгії,
і не дозволено бути щасливим.

ЕММА АНДІЄВСЬКА

КУРЯЧИЙ ДЕМОН

Мов з океану явлене на сушу
Видовище, пір'їни — лід і присок
І сталактити. Кігтями осушить
Залив, аж бризне із веселок просо,
І пройде люстрами, надиханими кіньми,
В найтонший відголос, в найтонше шумовиння,
Йдучи очима, як іде покійник,
В застінне голосіння між словами.
Він не обвалиться малиною на ляди,
Щоб все до корня кинулось кипіти,
Його лизнуть у присмерку телята,
Привалені його пудовим німбом,
Живцем одрубаним у праведника неба.
Весь в кіпоті і коноплинні поту,
Видовище із лепехи і льоду,
Ступа, як зняті із гаків ворота,
Ступа у підворотні і городи,
Лишаючи на людях і звірятах
Рихляві нитки баб'ячого літа
І рибні пухирі на поворотах.

HOMMAGE A FEDERICO GARCÍA LORCA
РОЗМІРОМ ТРАДИЦІЙНОГО РОМАНСУ

На яблунях ломиться вечір,
Жаровні в порічки сховавши,
Метелики в зрубаних стеблах
Лускаті серпанки тримають
Для ночі, що ходить по рибах,
Для ночі, що б'є казанками
По шибах бандитських притулищ,
Де бронзу кують з байбарису.
Зелені подвір'я жевріють,
На скибки поламані півням;
Сидять на холодних колодах
Бандити, чекаючи вечір.
Їх тіні вгрузають в городи,
Їх спини — кітли пивоварні,
Де варять живицю і бісер
Для неба засріблених вікон,
Які зберігають у льосі,
Щоб в них не кипіла полуда,
Як в полудень з річки співають.
Бандити чекають на вечір,
Що в вечір рулонами толю
Впливає з дубових околиць,
Впливає в волов'ячий вечір.

Гудуть матіоли, як блюдо,
Гуде у руках у дітиська,
Що силиться зірку накрити,
Щоб та не загусла в дзвіницю.
Чекають бандити на вечір;
Їх лиця дзюрчать світляками --

Цяткують бадилля на вітер,
Їх лиця далеко від тіла
В повітрі кружлять піруети.

ШМАТОК ЛІСУ

(Сонет)

Спросоння сонник, литий сону,
На лійки вивернувши місяць,
У рот і вуха войлок мостить,
Бо крок — і чайники носами

Парують, з ям намісто суне
Жовтки з проміння патрошити;
Роса — надуті парашути,
І сутінки, як синє сіно

Навалено між сосон в голки.
Дуплистий ґрунт, луні сусід,
За вивіркою йде на гілку

В жовтках в клецидри павутини,
Де в північ півні півдня тануть,
І озеро за ним несуть.

ГАМИ

Сокіл осокою — „літо!”
Тіло толоками — „калабаня”.
Осікають вусики та литки

На лету,
Тополям і сажанкам
Щеплять банти.
Око соку локшене — переліт.
На току б коропів,
А кури на току,
Клапоть клопоту:
Чи лікті перелить
На лопухи чи лапті,
Щоб не було полуді.
Сокіл осокою — „люди!” —
Перелито не туди:
Самий патичок.
Цвіт сиріпи, як джерело, рипить,
Світить і сокоче і тіка
Потічок.

ІНШИЙ ДОЩ

(Сонет)

Ворота з проса грому трутень
Відкрив, як відкривають лан,
Пістонами боржомних лун,
І присок рушив з уст і ратиць

За ратищами повороту,
Де в скиртах слини й льону лінь
Плете із півнів джерело.
В копицях сну мішки закриті

Живого срібла: інший устрій
Виносять з кореня на вістря,
І тане звук, як тоне острів,

Як вишні сік вирує в стяг —
Ще помах, два — і гусне, стих,
Бо коники дощу ростуть.

ПІСНЯ З ПРИДИХОМ

Душить задухою за дахами,
Тягне туші, задихаючись,
Хлепче хміль і кричить на поміч,
Порічки з пам'яті, порічки в пам'ять —
Ходять — питають.

Гори гороху, гороху з гирями
Ходять по горлі, безликі з горя,
Горлицями через тіло говорять,
Гирлами їх вигортають з горна,
Бо й вчора чорно.

Лящить за вухом і валить в м'яту
Митом м'яса і яблук немитих,
Душаться в казанках, під наметом,
Бог їх мітить, чорт їх мітить —
Дерева — віхті.

Хрипнуть від храпу, храпу і бруду,
Булки і бісер легені гублять,
Білого броду дмухають бритви —

Беріться, кляті, беріться, браття,
Бо клин на губи!

Боржом у збіжжі, а збіжжя — баржі,
Ідуть востаннє, ідуть уперше —
Від тіла душу на кремінь вершать:

Добрий Боже, божевільний Боже,
Поможи!

БОГДАН БОЙЧУК

КОРОТКА ПОДОРОЖ

Місто Св. Августина

F l o r i d a

Ви там почуєте в дощах
розмову кроків Понсе де Леона й Менендеса, —
розбиті сльози серць
старих конкістадорів.

І вам
за теплий зойк гроша в руці
дадуть осінній ренесанс
і голосіння мурів.

І стане жаль:

що вузькогруді вулиці,
як кабальєрос,
лежать на струнах кам'яних гітар
і плачуть.

Південні рани

I.

V i r g i n i a

На голубих пісках
розрізали кавун:
під ноги потекла
червона кров плянтацій,

що випливає з хат,
пошарпаних дощем,
і мочить тютюни
і біль в ногах акацій.

II.

S. S a t o l i n a

Муринка:
над колодязем
розвісила свої смагляві груди,
що ранами, як кактуси,
цвітуть;

і кинула відро,
і, зачерпнувши дня,
заголосила:

він такий самотній, пане,
і тяжкий!
Такий тяжкий...

III.

G e o r g i a

Пінисто віддихає
ранок,
о, пінисто!

І глухо б'ються
об гілля
зім'яті голоси:

суха твоя земля,
мій пане,
о, суха, суха!
як серце,
як муринські руки;

і висушить тіла,
і висушить уста:
і будуть наші кості білі,
пане,
будуть білі
і суха земля!

Камінь і життя

R a l e i g h, N. C.

В обличчя церкви
вдарила зелена блискавка весни
і вирила глибокі рани диким виноградом.

І чорний камінь
гнітить подихом таємної вини
і клонить до землі — *со страхом* за велику зраду.

А холод веж
з'їдає полум'я листків — з розп'ятими хрестами.
То зелень молиться і піщею життя
вмиває мертвий камінь!

ЗАСПІВ

її сліди,
як мокрий голос,
як мокрий голос,
як весна,
полощуть теплими словами,
вмиваються зеленими руками —
в дерева;

її хода,
як усміх вітру,
як усміх вітру,
як лоза,
співає теплими листками,
розхлюпує пісні між берегами —
в забуття;

її уста,
як тіло ранку,
як тіло ранку,
як роса,
підносять чашею лілеї,
ростуть з грудей рожевою душею ...
о, життя!

ГАРЯЧЕ ЛІТО

Потріскали сухі уста землі,
плодами літа розливає очі;
на спалених стежках вагітні матері
несуть вино гріховних млосних ночей:
забурене пручання здавлених зідхань,
рвучким вузлом — цупкі м'язисті руки,
розтоплене стремління п'яних пульсувань
в шорсткій траві тяжких зім'ятих звуків, —
щоб закипіли згагою роки
і чаділи в конвульсіях народжень,
і защеміло літо матерей, батьків
в дітей, що їх роздертий шал наврочив
закляттям жити в пристрасні сини,
закляттям здерти одіж смаглощоким ночам
і кинути в жагтінь своїх жінок плоди.

О земле, божевільна, молода!

ЖЕНЯ ВАСИЛЬКІВСЬКА

ЖНИВА

Зернисті зорі розцвітають
над всохлим листям —
зійде колись на чорних кроснах
дзвінке намисто.

Снопи під сонцем розтопились —
ніхто не спинить...
Стернею, навздогін стебельцям,
тече калина.

У жменях репає проміння,
струїться житом —
облогом залягли дороги,
щоб не ходити.

НЕРІВНИЙ ТРИПТИХ

I.

Говорить вітер

Невідомими
буревіями
голос каменя
переноситься.

(Чорним кетягом
гори морщатся —
синім леготом
ріки падають).

Непокірними
подорожніми
сліди каменя
позатирані...

(Голос каменя
гнеться обрієм —
блиском колеса
тліють віддалі).

І дорогами
і в гущавині
я шукаю днів,
що загублені,
я шукаю днів,
що під каменем,
розцвітаючи
задиhaються.

II.

Пісня трав

Багато листя зчорніє в снігу,
хоч камінь житиме.
Багато струн затихне в лісі,
як згасне вітер.

Неначе тиша, що назавжди
зламає голос,
камінні руки не повернуть
дзвінких світанків.

І ми затихнемо, як обрій
зашерхне інеєм,
і наші коси зітнуться в білих
пісках, під місяцем,

коли закриються ворота осені
спокійним золотом,
коли розсиплеться сліпе насіння
крізь збитий колос,

коли затягнуться озера тиші
глухими хвилями,
коли померкнуть на дзвіницях
блакитні дзвони.

III.

Говорить камінь

Хоч врозріз з часом вітру плач не стихне,
хоч солонцями місяць цвіт затінить,
на якорі простоявши в глибинах,
я знаю світло, що зникає з лілій,
Я п'ю те, що загачене смолою,
я в борознах роздмухую мій образ,
вогнем, що перерізав браму костей,
проношу шепіт, розкриваю голос.

*

Я вже давно
лежу на роздоріжжі снів — я жду,
піднявши терпкість дня в золу верхів'я,
я значу довгий ряд початків, і на стінах
виписую сузір'я, що загинуть.
Малі сузір'я первоцвітів, перейдуть
зі мною в довгу, незабуту пристань
причаливши, години мовчки зійдуть,
віддавши в'ялу ношу, мертві цвіти.

Я лежатиму
тут довго. Поки на всохлий поклад
не скинеться, як цвіль, ґрунтова крига,
і я поверну чоло, розірву
безсилий трепіт стежки, і в темряві
спливу останнім, безпідставним гнівом.

БАЖАННЯ

Дубе, чому ти черкнув
небом завішене урвище?

(„Все, що під місяцем вирите,
словниться струменем...”)

Дай хоч в прогалинах, в просіках
висню запінене золото,
вип'ю навощене полум'я,
що перетліло крізь кров —
і на померклій галяві
виросу вовчими ночами
луку, де всі твої трави
відпливуть через серп.
(„Все, що при б́ерезі зігнеться,
словниться проблиском...”)

Тому що зав'язь руна під різцем
від дотику, як білий дим, погнеться,
тому що повінь відійде, як подих,
слизьким багном встеливши драговиння,
тому що обрис, тесаний залізом,
як черепок, спливе бездушним вітром,
як нерухоме волокно в тумані
стоятиме обросле сіллю світло,
тому що на бурульках сила півдня
проскочить лиш, як хміль, суха і пряна,
і жаром конюшини на узгір'ях
блиснуть стежки, запіняться — і стануть.

Тому що очі, всю дорогу спивши,
спинилися б, як виклик, як безсмертник,
і спів струмка понад німим облогом
не відійшов би хвилию на берег.
Границями не покотився б місяць,
і тінь горбами не тягнула б руна,
і барбарис горів би безнастанно
над чорним брусом, де різці заснули.

БОГДАН ТИМІШ РУБЧАК

ПРОЩАННЯ І ПРИВІТ

*Бачили бо ми зорю його на сході,
й прийшли поклонитись йому.*

П Е Р Ш И Й :

Щоніч мене прощають білі долоні.
Допобачення днів не такі: натякають на свята,
на надію вітань, викликають вокзали;
квіти під вікнами, споконвічна присутність брості,
світлотілі аврори — сибілли тривання,
коливання, кружляння, незмінної зміни,
припливи моря, припливи крові
обіцяють майбутні привіти.

Але щоніч
мене прощають білі долоні.
Щоніч — остаточний кінець і конечний початок:
остаточна конечність, невідклична розлука,
подорож в край без кохання, захоплення,
без страждання і болю, без розмов і мовчань,
без гераній, горіння —
у край без ядра і без грані.

Х О Р :

Скажи, зоре:
день є дорога
з якого серця в яке серце?

невідома тривога,
що нею дрижать хвилини,
невже вічності передшепіт?

Скажи, зоре:
смерть є дорога
з якого серця в яке серце?

Д Р У Г И Й :

Ярkokрика весна, сухозлітна осінь...
Я був ярній, я був ядерний,
як ягня, як ягода, як біла ялина,
як брость, як бистринь — суверен всього навкруги.
Я був юний колись — чистий, як гостія, як космос,
ясний, як сторожове багаття.
Все пливе, все проходить. Поїзд відходить о шостій
тридцять,
літак відлітає двадцять по першій,
і лишається тільки кімната.

Ярkokрика весна, сухозлітна осінь...
Мовчять циркуль, мовчать циферблят і люстро —
балакучі друзі, вчителі певні, плавні з'ясовувачі,
З ними зараз ніяково — так, немов

говориш з кимсь любим і враз запримічуєш,
що його немає в кімнаті. Все пливе, все проходить.
Стою над хланню знесилення, над хланню заглади, і світ
мій втікає крізь пальці, світ втікає крізь пальці.

Х О Р :

Скажи, зоре,
як жити
під корінням дерев?

Скажи, зоре,
як жити
під джерелами рік?

Скажи, зоре,
як жити
на струменях вітру?

Скажи, зоре,
як жити?

Т Р Е Т І Й :

Pates omnibus veritas.

Хто з нас є справді собою? Хто з нас є справжній? Я
шукав себе в люстрах із льоду, в люстрах із полум'я,
в проминанні мрій, твердинь, вікопомних пам'ятників,

у вічності уст, у тверді дерев, у триванні дверей, столів,
стель, в непохитності маятників, дитячих пісень;
я шукав себе в очах жінок, в очах комівояжерів,
у зашморгах пристрасти, в мислі корчах,
усюди, де радість, усюди, де смуток.

Pates omnibus veritas.

Серце мое — базарний позер. Ваше серце — нещирий
штукар. І ми
граємо гру немудру під гарячим шатром. У напруженні гри
ми навіть забули слова, що автор нам написав. Піт і грим,
немов сльози, пливуть із змучених наших облич, і вночі
замість снів, нас огортають брудні примари хандри.
І коли нас торкає зеленими устами весна,
ми від зерна ховаємо в дзеркала білість машкар.
І коли нас торкнеться зеленими пальцями смерть,
що ми побачимо в дзеркалі смерти? Що побачимо там?

Ч О Л О В І К И :

Я живу, щоб умерти,
дивна провіднице.
Але як стерти
вічності знак
з чола?

Як забути
яблуко зла?

Ж І Н К И :

Крила нетлі
і метелика волю
зв'язало жорстоко
павутиння питань.
Кроки по рині,
кроки по ступенях:
тіням закриті
ядро і грань.

Х О Р :

Обіцяння блакитне
і чорне прокляття
переломлюють час наш
на день і ніч.
І у глині палає
невгасиме багаття,
і хробак незнищимий
заперечує річ.

З О Р Я :

Не ведіть мене в олив'яні свої кімнати,
не розпинайте мене на вашу химерну криву,
бо навіть найчутливіші апарати
не змірять струменя, що ним я горю: живу.

Тіло моє склорізне не розложать ніякі кислоти,

не зрозуміє ніхто з вас складність стокутніх призм.
І ваші маленькі примхи жорстоко буде колоти
мій великий Егоцентризм.

Тож покиньте скарби години, забудьте слова години,
надлюдським зусиллям зречень переступіть межу,
і слухайте серцем чистим, безмежним серцем дитини
те, що я вам скажу.

М О Р Я І М А Я К И

(м о н т а ж)

Наше століття знищило велику кількість давно створених мітів і заступило їх ще більшим числом абстрактних та холодних ідей і концептів, у більшості незадовільних. Незадовільних, бо обмежених своєю логічною окресленістю і абстрактністю — тобто своєю недвозначністю і браком стихійних елементів, без яких майже неможливо знайти відтук в душі людини.

Немов наперекір цій науковій раціоналізації підстав існування, ще ніколи не була поезія такою багатою на нерозумові елементи, ще ніколи не дала вона людині можливості так близько підійти до джерела, до моря. І дійсно, море в сучасній поезії набрало ваги і значення, власне кажучи, навіть багатьох рівнобіжних і суперечних значень.

Море двадцятого століття стало чимсь далеко складнішим, як просто поверхнею води між прибережним піском і обрієм, чи полем попису для античних героїв і ренесансових дослідників. Море відкрило багатство своїх глибин, — і з мальовничого заднього пляну для подвигів освіченої гармонійним розумом людини піднеслося на далеко вищий, чи скорше на більш дименсійний рівень. Для декого, от як для католицького поета Іюля Кльоделя, воно стало засобом для осягнення вищої мети — стало морем Колумба, морем Божої ласки, необхідної для осягнення останнього берега і здобуття обіцяної Богом нової землі. Для Василя Барки воно стало довгою і тяжкою дорогою через багато морів і океанів, аж до найвищого моря Божого милосердя. Для інших, які відкинули Християнський дуалізм, море стало символом незнищеного духа всього живого, символом того, що вічне і непроминальне, того, що було перед нами і залишиться після того, коли людство знов затопиться в його безконечних хвилях.

Окрім цього релігійно-мітологічного значення, море стало майже синонімом хиткої і змінної душі людини. Бже в дев'ятнадцятому столітті французький поет Лютреамон у „Піснях Мальдорора” склав гімн до „Великого Океану”, порівнюючи його з його братом, людським духом, чи скорше з його недослідженими й непокірними глибинами. Дивлячись на морську хвилю, Лютреамон каже:

„Часто я питав себе, що легше пізнати: глибину океану чи глибину людського серця! Часто, коли з рукою, прикладеною до чола, я стояв на кораблях, під час, коли місяць нерівномірно вихитувався поміж щоглами, я цілком несподівано знаходив себе відділеним від усього, що не було моєю безпосередньою ціллю, і знов намагався розв'язати це тяжке питання: Так що ж таки глибше, що більш непроникне з цих двох: океан чи серце людини?”

Після довгих міркувань поет рішає, що Океан таки сильніший від людини, сильніший і в природі, і в тій темній частині людської душі, яка також — Океан.

„Старий Океане,” — продовжує Лютреамон, — „ти такий могутній, що люди мусіли довідатись про це своїм власним коштом. Надаремно вживають вони всіх здобутків своєї геніяльності — вони нездібні тебе покорити. Вони знайшли свого зверхника. А я кажу, що вони знайшли щось, що сильніше від них. І це „щось” має ім'я. Йому на ім'я — Океан!”...

І тому слід віддати честь Океанові:

„Старий Океане,” — знову звертається до моря Лютреамон, — твоя гармонійно-сферична форма, яка розвеселяє поважне обличчя геометрії, мені аж надто нагадує маленькі очі людини, подібні до очей дикого кабана своєю непоказністю, і до очей нічних птахів — круглою бездоганністю контуру. Тим часом, на протязі багатьох століть, людина думала, що вона гарна. А я скорше думаю, що людина вірить у свою красу тільки через самозакоханість, а де що вона дійсно не є гарна і навіть у тому сумнівається, бо ж чому дивиться вона на постать свого ближнього з таким презирством? Привіт тобі, старий Океане!

Старий океане, ти є символ єдності: ти завжди однако-вий у відношенні до себе самого. Ти існуєш без істотних змін і, якщо твої хвилі навіть в одній частині лютують, в якійсь іншій зоні вони в найбільшому спокої. Ти не такий, як людина, яка спиняється на вулиці, щоб побачити, як два бульдоги роздирають один одному шиї, але яка не спиняється, коли проходить похорон; яка приступна цього ранку і в поганому настрої цього вечора; яка сьогодні сміється, а завтра плаче. Привіт тобі, старий Океане!..”

Однак для Лютреамона океан не тільки „великий”, але й „потворний”; він є також оселею князя темряви — і поет питає себе, чи це не „віддих Сатани створює бурі, які підіймають до хмар його солоні води”, і він навіть втішений тим, що „пекло так недалеко від людини.”

Еспанський поет, Перез де Аяля, який присвятив цілу книгу поезій морю, назвав його „Незчисленною Стежкою”. І йому також ввижався у вічному, неспокійному русі морської хвилі дух Сатани. Подібну думку висловив і Хуан Рамон Хіменез, який назвав море „збунтованим небом, що впало з неба”... Однак, у більшості випадків, море для Хіменеза, як і для багатьох інших поетів, не має глибшого філософського значення. Це — море „вічної сучасності”, море хвилини людського почуття, як ось, наприклад, у вірші:

САМОТНІСТЬ

„Ти все в собі, море, і все таки,
яке ти позбавлене себе, яке самотнє,
яке далеке ти завжди від себе!
Відкрите тисяччю ран, в кожній хвилині,
так як моє чоло, —
проходять твої хвилі, як мої думки,
надходять, і йдуть, і відходять,
цілуючись, розділяючись,
з вічним знайомленням, море,
з вічним відчуженням.

Ти існуєш і цього не знаєш,
твое серце б'ється і цього не відчуває...
Яка повнота самотности, самотнє море!..."

Перез де Аяля бачив море інакше. Для нього — це місце, де зустрічаються всі дороги, в якому вирізана стежка для кожної людини. На ще вищому рівні море — це абсолютна музика, це примирення всіх протилежностей і поєднання двох основних стежок: поганської стежки Венери і християнської стежки Христа на Голготу. Всі міти, всі повір'я розтопилися в ньому, щоб досягнути остаточне сповнення, а не щоб загинути, вмерти.

Яке відмінне це злучення протилежних стежок від середньовічного, традиційного образу моря смерті, до якого плывуть ріки життя, тому що, як сказав еспанський поет Хорхе Манріке,

„Наші існування, це лиш ріки,
що вливаються в море,
в море смерті...”

Замість простого ствердження події, яка станеться, виростає бажання знайти розв'язку, втілити в символі те, що має заперечити море смерті.

Мігуель де Унамуну, відомий своїм негасимим прагненням вічності й безсмертя, на протязі всього свого життя відчував потребу писати й згадувати про море, яке для нього поєднувало свободу „рожевого дитинства”, сну, забуття, яке „спускається з руки Бога”, і тієї безмежності, в якій мало відкритись море вічності.

Для Унамуно море ніколи не затратило християнського значення, воно залишилось морем, де відбився образ Бога-творця, як у наступному вірші з довгої поеми „Христос Веляскеза”.

Море

Море, тремтливє віддзеркалення очей
нашого Пана, перша колиска існування,
Море, завжди обнажене й бурхливе,

на його голубім чолі, не зоранім людиною,
недавно ще Господь поклав свій перший поцілунок
Білими язиками заливаючи скелястий беріг,
яким гора встелила Палестину,
море хитало твій останній сон своїм співанням —
вічним питанням без відповіді — тим самим,
яке вперше почув Адам, коли приснилась
йому пахуча квітка, і збудившись
побачив усміх на устах нагої жінки.
Це море, стогнучи, оплакувало твою смерть
і, схлипуючи, розбивало свої хвилі,
та тіло твоє, з океаном милосердя в грудях,
лишилось на сухій землі. Благов
твій хрест, щоб провести людину
аж по той бік стовпів Геркула,
там, де під небом вже чекав на ні ого
Південний хрест — і щоб підвісити твій знак
на шию матері твоєї, на грудях.
„Чому?” — ревіло море; аж доки не побачило,
як Батько твій поклав на небі,
на голові своїй, твій хрест, і в нім людину,
причину всього створеного — і море заспокоїлось,
неначе під розважною рукою пастуха, що гладить і
годує розлюченого пса.”

Може найглибший і найчистіший вислів християнської
покори перед могутністю Божого моря-океану знаходимо
в наступній поезії кубінського лірика Еугенію Фльоріта,
який, дивлячись на Караїбське море, каже:

„Сьогодні вранці море
втішає мене сіллю...
Боже, дозволь... Нічого.
Хай буде те, що хочеш.
Але якщо прохання
моє сповнити можеш,
мій Боже, дай, щоб часом
мені з'явилось море...”

Недавно еспанський поет Педро Салінас написав довгу поему про море — „El Contemplado”. Тут море — предмет споглядання, стає поступово символом стремління до вічності. Салінас дивиться на море і бачить людство, як один величезний погляд на безмежну поверхню всіх морів. Його море — статичне, містичне з’єднання з суттю. Так бачене море перетворюється в трансцендентну істоту, створену в душі людини і оживлену поглядом Бога.

Цілком інше море, чи океан, Василя Барки. У його ліричній поемі „Океан” говориться про багато „рівнів” Океану, але всі вони зміщаються в людській душі. Найнижчим, „щоденним” рівнем є море буднів, яке видно через вікно, в якому можна ходити чи навіть плавати, нічого не знаючи про його таємниці. Це море є немов німим свідком всього, що минає — бо

„І зору карого жорстокість мила
і безсердеччя ніжне — пройде
проз книгу моря...”

Внутрішній, глибший океан осягає людина не контемпляцією, а життям, повним страждань та іспитів:

„Не буде берега в негоди! Бийся
кривавими грудьми об тлінне —
до дня, як блискавка страждання бистра
окрилить — океан прилине...”

І тільки після того, як людині відкриється погляд на можливість справжнього океану, зможе вона надіятись бути врятованою в той день, коли

„в найвищій морі, в брамі
дихання світляного, прийдуть
дерева, справедливий брати
собі на сурмах сонця присуд...”

Найвище море (як у Педро Салінаса, як у Поля Кльоделя) це море світла, що співає. Там

„предвічне Милосердя стане
в лілейному, мов сльози, морі,
і всіх торкне квітучими устами

Під час, коли Василь Барка, поет християнського милосердя і глибокий внутрішній лірик, створив найкращу ліричну поему про море нашого століття, французький поет Сен-Жон Перс є автором можливо найбільш відомої і найбільш грандіозної епічної синтези всіх морів — поеми „Маяки”.

І тут — головний елемент: людський. Бо „Маяки” — це люди. І це тільки люди. Це лише вони височіють над морями, як самотні придорожні знаки, і тільки один до одного можуть звертатися по вказівки, як подорожувати морями історії, географії та мітології.

А моря, все ще невідомі і з недослідженими глибинами, далі тяжать над людством, як за часів Есхіла. Заховавши в собі сліди всіх мітів, вони стали самі „безіменним мітом”, і, саме через свою безіменність, можливо наймогутнішим: силою, яка стоїть за всіма силами, початком перед початком, словом перед словом.

Вже Мігуель де Унамуно говорив про море як про „життя в колиці” і як про „апокаліпсу з часів перед людиною”... Однак лише у Сен-Жон Перса море осягнуло дійсно космічних розмірів і, одночасно, поєднуючи всі рівні, всі протилежності, лишилось і далі тим, чим воно було сто літ тому для молодого поета-бунтівника Лютреамона, — тобто символом і бажанням справжньої єдності в душі людини.

А тепер — уривки з морської поеми Сен-Жон Перса:

„Маяки”

I.

А ви, Моря, ви, що відчитували наші найглибші сни, чи залишите ви нас одного вечора на естрадах Міста, між публічним каменем і бронзовими кетягами?

Ще більша, о юрбо, громада наших слухачів на краю цього віку без схилу: Море, величезне й зелене, як світанок на сході людства.

Море, що святкує на своїх сходах, як камінна ода: не-
всипущість і веселощі на наших границях, шемрання і свя-
то на висоті людей — Море, наша безсонниця, як боже-
ственне проголошення...

Похоронний запах рожі не оточуватиме більше решіт-
ки гробів. Година, що живе поміж пальмами, не змусить
мовчати своєї душі-чужинки... А уста наші, уста тих, що
живуть, чи були вони колись гіркі від морської води?

Я бачив, як усміхалась при вогнях вільного простору
велика святочна площа: Море, що святкує наші сни, як Пас-
ха зеленого зілля і як празник, який святкується...

Ціле Море, що веселиться на границях, під соколиним
стадом своїх білих хмар, як володіння з привілеями і як зе-
мля, що не може бути відібрана, як провінція повна дико-
го бур'яну і яку програли в грі в кості...

Затопи, о бриже, моє народження! І нехай розійдеться
моя ласка по виднокрузі найширших зіниць!... Списи пів-
дня дрижать на дверях радості. Бубни небуття відступа-
ють перед флейтами світла. І Океан, з усіх сторін, заливаю-
чи оберемки мертвих рож,

На наших терасах з кальцію підносить голову Тетрарха!

2.

...,І через мене ви заплачете, бо надто вже привабли-
вою буде ця поява поміж нами,

Заплачете від пиємности, а не від болю, каже співак
найгарнішої пісні,

І від цього чистого зворушення серця, джерело якого
мені невідоме,

Так як невідоме мені джерело цієї чистої морської ми-
ті перед брижею..."

Так говорив він, як моряк, так розмовляв' він, як роз-
мовляють люди моря,

Так хвалив, хвалячи любов і жагу моря,

І до моря, з усіх сторін, ще раз дзюркочуть джерела на-
солоди...

„Це, про що я го воритиму, буде переказом, і перека-
зом буде те, що ви почуєте,

Це буде переказ, який я розкажу так, як треба, щоб він
був розказаний,

І з такою витонченістю буде він висловлений, що на-
певно всі ним утішатимуться.

Так, дійсно, це буде переказ, який нам треба прослуха-
ти, переказ, ще повний нехтування смерті.

І нехай він буде таким привабливим, у своїй свіжості,
в серці людини, що втратила пам'ять,

Щоб став він нам новою ласкою, і неначе брижею, що
віє з гирла ріки, коли з'являються ліхтарі суходолу.

І між тими, що вислухують його, сидячи під великим
деревом смутку,

небагато буде таких, які не встануть з нами і не вер-
нуться, всміхаючись,

Ще раз у папороть дитинства, і туди, де розгинаються
закручені кривулі смерті.”

4.

І так звеличене, будеш ти оточене, о Море, чистою по-
хвалою,

І так запрошене, будеш ти гостем, про заслуги якого
не говориться.

І не про море йтиме розмова, а про панування його в
серці людському.

Так як, коли приходиться звертатись до князя, добре є,
Якщо між обличчям володаря і проханням дворянина
буде поставлена слонова кість або нефрит.

А я, схиляючись в твою честь у поклони, але не без гід-
ности,

Я вичерпаю нахилення тіла аж до границь його рівно-
ваги,

І ще раз дим насолоди обкурить голову завзятого,
І ще раз захоплення краще сказаним викличе привабли-
вість усміху...

І таким вітанням віддана буде тобі честь, о Море, що
довго ще пригадуватимуть його, мов розвагу для серця..."

Х о р :

„Море Ваала, море Маммони — море всіх віків, море
всіх імен,

О море без віку і причин, о Море без поспіху і пори,
Море Ваала і море Дагона — перше обличчя наших снів,
О море, обіцянка вічності і Те, що вище всього, що обі-
цяне,

Море, що було перед нашою піснею — Море, що не знає
майбутнього,

О море, пам'ять найдовшого дня, і немов наділене бо-
жевіллям,

Гордий погляд на поверхню всіх речей світу і на біг
буття, його мірило!..”

...,Море Ваала, Море Маммона, Море всіх віків, Море
всіх імен!

Море, утроба наших снів, і Море, яке відвідане справж-
нім сном,

Рана відкрита в нашому боці, і античний хор перед на-
шою брамою,

О ти, що порушило закон, і ти, що купаєшся в розко-
ші! Ти, найбільше божевілля, і ти, найбільша легкість і не-
вимушеність.

І ти — любов, і ти — ненависть, ти, невблаганне, і ти,
що сповняєш всі прохання,

О ти, що одночасно знаєш і не знаєш, о ти, що одно-
часно говориш і не говориш,

Ти, що з усім обзнайомлене, і ти, що про все мовчиш,
І ти, що у всьому і завжди підносишся проти нахилу до
плачу.

Годувальниця і мати — не мачуха, кохана і мати мо-
лодшого сина,

О ти, Споріднене і дуже далеке, о ти, кровозмішення і ти, найстарше поміж предками,

Море, що ніколи не зможе бути відкиненим, і море остаточно нероздільне! Бич почеси, поліп любови! О Море, неначе скликання найвищого суду,

Чи ти це, блудна появо, пройдеш цього вечора попри нас, побережжям дійсности?"

✠

...„І людина в золотій масці скидає своє золото, щоб вшанувати море.”

ЖЕНЯ ВАСИЛЬКІВСЬКА

ОГЛЯДИ

БОГДАН БОЙЧУК

ОКЕАН ЛЮДСЬКОГО СЕРЦЯ

Найвищим поетичним досягненням за останні тридцять років української літературної дійсності по обох боках завіси є, без сумніву, „Океан” Василя Барки, книга основного й ключового значення в майбутньому розвитку української поезії.

„Океан” — це зрушений до самих глибин красою атлантийських хвиль і неба океан людської душі чи, краще, людського серця, — що може любити й прощати, що може відчувати найглибші тайни трансцендентності людини.

Починаючи ніжним акордом любовної лірики, як основи існування дочасного:

Я ніжно жду її — як краплю, звану
часинку, що з ріжка на крині...
прекрасна! в радості шептати стану
любви болі білокрилі

поет переживає цілу симфонію: чуттів, споминів, туги, розлуки і дуже сильного передчуття „гіркої біди”, як неминучої чаші днів, — симфонію серця, яка переростає межі фізичного і сягає у „віщі перехрестя”, де все „спливає в сиву тайну”, даючи найкращі зразки („Джерело біля часовні”, „Передсвітанок”, „Самотність”, „Тепло”) релігійної лірики в українській літературі:

хто бідні болі взяв собі в частини,
хто від любови, мов від горя,
тому: в Мадонни біля стіп, щасливі
троянди — й скорбі в зорі вгорнуть.

Для людини Василя Барки земна реальність (дерева, квіти, сонце, птиці, буря, злагода) — це тільки символи, ключі до світу надреального, куди повсякчасно — з духовою чи-

стотою, з тим „сонцевим і негрішним”, що є найвищою передумовою етичного --- звернені очі цієї людини.

Мистецькі досягнення Василя Барки — позаметричні (через цілу збірку поет вживає тільки ямб і чотирирядкову строфу) — досягнення ці в багатстві ритмічно-музичних інструментацій, в багатстві нових чи новонароджених метафор, — що в гармонії дають завершену (і то вже барківську) естетичну цілість — барківський стиль. І сьогодні тяжко говорити про впливи дум, Тичини чи східньої поезії (це останнє дуже популярне і наївно повторюване) на творчість В. Барки, яка завершена і творить окремий світ; сьогодні хвилі поетичних впливів ідуть від, а не до творчості Барки.

Мистецьке оформлення Я. Гніздовського на висоті збірки.

ПРО АВТОРІВ

ЕММА АНДІЄВСЬКА (1931)*

Працює над романом „Герострати“ і новою збіркою.

БОГДАН БОЙЧУК (1927)*

В 1959 р. появилася його поезка „Земля була пустошня“. Бойчук закінчив свою першу драму „Хліб землі“ і працює над другою драмою „Пруречені любити“.

ЖЕНЯ ВАСИЛЬКІВСЬКА (1930)*

Пише працю про творчість французького поета Сен-Жон Перса. Є автором збірки „Короткі віддалі“ (в друку), працює над драматичною трилогією „Слідами сонця“ і приготує збірку прозових поезій.

ВІРА ВОВК (1926)

Народилася в Бориславі. Видала декілька збірок поезій і прози, з яких найважливіші: „Влеїї“ (поезії, 1956) і „Дуги і Дервіші“ (проза, 1956). В 1959 р. вийшла збірка українських новел в її перекладі португальською мовою п. н. Contos Ucranianos'. Тепер працює над збіркою поезій „Чорні акації“ і романом „Вітражі“.

* Докладніші біографічні дані про авторів, яких прізвища позначені зіркою, поміщені в першому числі „Нових поезій“.

ПАТРИЦІЯ КИЛИНА (1936)*

Кінчає свою збірку поезій українською мовою, що вийде цього року.

БОГДАН ТИМІШ РУБЧАК (1935)*

Підготовляє до друку свою другу збірку поезій.

ЮРІЙ ТАРНАВСЬКИЙ (1934)*

Працює над романом „Любовна наука“.

